

УДК 633.11

Смутьська І. В., науковий співробітник відділу експертизи на придатність до поширення сортів рослин**Києнко З. Б.**, кандидат с.-г. наук, заступник завідувача відділу експертизи на придатність до поширення сортів рослин**Михайлик С. М.**, кандидат с.-г. наук, старший науковий співробітник

Український інститут експертизи сортів рослин

*e-mail: ivanna1973@i.ua

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ТРИТИКАЛЕ ОЗИМОГО (*TRITICOSECALE* WITT.) В РІЗНИХ ГРУНТОВО-КЛІМАТИЧНИХ ЗОНАХ УКРАЇНИ

Тритикале – вперше цілеспрямовано та успішно створений людиною міжвидовий гібрид нової зернової культури. Останнім часом тритикале набуває популярності в світі як культура кормового, харчового й технічного напрямів технологічного використання зерна.

Все частіше тритикале озиме викликає до себе велику зацікавленість, оскільки поєднує особливості обох «батьків», а саме: високу зимостійкість жита озимого та біологічну повноцінність білкових елементів з унікальними хлібопекарськими властивостями пшениці.

Актуальність теми. Сьогодні тритикале вирощують для двох цілей: на зерно (може йти в комбікорм або перемелюватись у продовольчу муку) або на зелену масу (для приготування силосу та сінажу).

Щороку Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні (далі – Реєстр сортів) поповнюється новими удосконаленими сортами тритикале озимого. Станом на 26.03.2025 р. Реєстр сортів налічує 62 сорти тритикале озимого. Із них 56 сортів або 90% вітчизняної селекції та 6 сортів або 10% іноземної селекції.

Розглянуто результати досліджень тритикале озимого.

Мета роботи. Аналіз результатів кваліфікаційної експертизи нових сортів тритикале озимого, що внесені до Реєстру сортів, впродовж 2023–2024 років, їх господарських та адаптивних властивостей, для ознайомлення з новими здобутками вітчизняної селекції тритикале озимого.

Матеріали та методи досліджень: Об'єктами досліджень були сорти тритикале озимого – 'Трифон' та 'Костюша Носівський', які є продуктом вітчизняної селекції. Кваліфікаційну експертизу сортів тритикале озимого на придатність для поширення в Україні (ПСП) проводили на дослідних полях у лісостеповій та поліській зонах, у пунктах досліджень Українського інституту експертизи сортів рослин (далі – УІЕСР) відповідно до «Методики проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин на придатність до поширення в Україні (Загальна частина)» та «Методики проведення експертизи сортів рослин групи зернових та круп'яних та зернобобових на придатність до поширення в Україні». Посів здійснювався в оптимальні для ґрунтово-кліматичної зони та даного ботанічного таксона строки, після кращих попередників. Облікова площа ділянки 25 м², повторення чотирикратне. У польових умовах проводили фенологічні спостереження за фазами росту та розвитку рослин: поява сходів,

кущіння, вихід у трубку, колосіння, цвітіння, дозрівання. Здійснювали оцінку за господарсько-цінними ознаками (тривалість вегетаційного періоду, висота рослин, маса 1000 зерен, обсіпання, вилягання та ін.). Статистичну обробку даних проведено методом описової статистики. Оцінку технологічних і споживчих якостей крупи та зерна сортів проводили за «Методикою проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин на придатність до поширення в Україні. Методи визначення показників якості продукції рослинництва».

Результати досліджень. Експертиза на ПСП проводилась на базі 11 пунктів досліджень УІЕСР, у зонах Лісостепу – 5 філій, Полісся – 6 філій. Експертизу на ПСП 2–3 року досліджень проходило два сорти вітчизняної селекції.

За результатами дворічних польових та лабораторних досліджень під урожай 2024 року рекомендовано до Реєстру сортів два сорти тритикале озимого 'Трифон', заявником якого є Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН України та сорт 'Костюша Носівський', заявником є Носівська селекційно-дослідна станція Миронівського інституту пшениці імені В. М. Ремесла НААН.

Урожайність сорту 'Тифон' переважає усереднену урожайність сортів, що пройшли державну реєстрацію за п'ять попередніх років у зоні Лісостепу на 2,0 т/га або 31,4%, у зоні Полісся на 0,45 т/га або 8,0%, висота рослин 98,6–99,3 см, маса 1000 зерен – 46,5 г та 40,3 г, вміст білка у зонах Лісостепу – 10,9%, Полісся – 9,9%. Сорт стійкий до обсіпання, вилягання та хвороб у зонах Лісостепу та Полісся.

Урожайність сорту 'Костюша Носівський' перевищує усереднену урожайність сортів, що пройшли державну реєстрацію за п'ять попередніх років, у зонах Лісостепу на 1,67 т/га або 26,2% та Полісся на 1,35 т/га або 24,1%, висота рослин 98,9–106,1 см, маса 1000 зерен – 54,6 г та 48,2 г, вміст білка у зонах Лісостепу – 11,1%, Полісся – 10,7%. Сорт стійкий до обсіпання, вилягання у зонах Лісостепу та Полісся.

Отже, сорти 'Тифон' та 'Костюша Носівський' рекомендовані до внесення в Реєстр сортів у зонах Лісостепу та Полісся, мають високі господарсько-цінні показники та продуктивність.

Висновки: Аналіз результатів кваліфікаційної експертизи сортів рослин для придатності до поширення їх в умовах України підтверджує, що випробування сортів тритикале озимого у зонах Лісостепу та Полісся дозволяє у повній мірі оцінити поданий для реєстрації сортовий матеріал.